

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОФОНОГРАМ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

CRITERIA FOR SELECTION OF AUTHENTIC VIDEO FOR FORMATION OF FOREIGN LANGUAGE COMMUNICATIVE COMPETENCE IN JUNIOR SCHOOLCHILDREN

УДК 371.134:371.686+811.111
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/39.8>

Конотоп О.С.,

канд. пед. наук,
доцентка кафедри мов і методики їх викладання
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Верхуша Я.І.,

магістрантка факультету дошкільної,
початкової освіти і мистецтв
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Лісовська Ю.О.,

магістрантка факультету дошкільної,
початкової освіти і мистецтв
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Шевченко Ю.В.,

старша викладачка кафедри іноземних
мов професійного спрямування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»

Моїсеєнко А.В.,

магістрантка факультету дошкільної,
початкової освіти і мистецтв
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

У статті наголошено, що за відсутності іноземного соціокультурного оточення ефективними навчальними матеріалами є автентичні відеофонограми як зразок національно-культурної специфіки вербального і невербального спілкування, що мають великий діапазон експліцитної та імпліцитної соціокультурної інформації. Метою статті є визначення критеріїв відбору автентичних відеофонограм для формування у молодших школярів іноземної комунікативної компетентності. Науковцями було накопичено велику кількість критеріїв, проте внаслідок змін у системі освіти, зокрема впровадження Нової української школи, постала потреба переглянути актуальність наявних принципів та внести певні корективи, відповідно до оновленого змісту освіти, особливо враховуючи вимоги НУШ. Проаналізувавши критерії відбору автентичних відеофонограм для навчання учнів початкової школи іноземної мови та зважаючи на мету дослідження, вважаємо за потрібне визначити такі норми: автентичність, відкритість, тематичність, нормативність і доступність мовлення, соціокультурний потенціал, доцільна тривалість. Вдосконалюючи наявні принципи відбору, у статті запропоновано такі критерії відбору автентичних відеофонограм для формування іноземної комунікативної компетентності у молодших школярів: наявність мовця та наявність різноманітних типових ситуацій для спілкування. Застосування автентичної відеофонограми у навчанні іноземної мови відкриває великі можливості та перспективи для формування іноземної комунікативної компетентності в учнів початкової школи і розвитку їхнього творчого потенціалу. За допомогою автентичних відеофонограм молодші школярі ознайомлюються з культурою, звичаями, традиціями та побутом іноземних ровесників, сприймають на слух звучання та особливості іноземної мови. Подальші напрями дослідження полягатимуть у відборі автентичних відеофонограм для створення на їхній базі комплексів вправ для формування іноземної комунікативної компетентності у початковій школі.

Ключові слова: іноземна комунікативна компетентність, іноземна мова, автентична відеофонограма, початкова школа, молодші школярі.

тична відеофонограма, початкова школа, молодші школярі.

The article emphasizes that in the absence of a foreign socio-cultural environment, effective educational materials are authentic video as a sample of national and cultural specifics of verbal and nonverbal communication, which have a wide range of explicit and implicit socio-cultural information. The aim of the article is to determine the criteria for selection of authentic video for the formation of foreign language communicative competence in junior high school students. Scientists have accumulated a large number of criteria, but due to changes in the world system, in particular, the introduction of NUS, there is a need to review the relevance of existing criteria and make some adjustments in accordance with the updated content of education, especially taking into account NUS requirements. Having analyzed the criteria for selecting authentic video for teaching primary school students a foreign language and considering the purpose of our study, we consider it necessary to determine the following criteria: authenticity, accessibility, subjectivity, normative and accessibility of speech, sociocultural potential, appropriate duration. Improving the existing selection criteria, the article proposes the following criteria for selecting authentic video phonograms for the formation of foreign language communicative competence in junior high school students: the presence of a speaker and the presence of various typical situations for communication. The use of authentic video in foreign language teaching provides great opportunities and prospects for the formation of foreign language communicative competence in primary school students and the development of their creative potential. With the help of authentic video, elementary school students get acquainted with the culture, customs, traditions and way of life of foreign-speaking friends of the same age, hear the sound and features of a foreign language. Further areas of research will be the selection of authentic video to create on their basis sets of exercises for the formation of foreign language communicative competence in primary school.

Key words: foreign language communicative competence, foreign language, authentic video, primary school, junior schoolchildren.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За відсутності іноземного соціокультурного оточення ефективними навчальними матеріалами є автентичні відеофонограми (далі – ВФГ) як зразок національно-культурної специфіки вербального і невербального спілкування, що мають великий діапазон експліцитної та імпліцитної соціокультурної інформації [5]. Дослідженням різних аспектів методики використання автентичної ВФГ в освітньому процесі займа-

лося багато науковців, зокрема Н.І. Бичкова, Н.Ф. Бориско, Р.І. Вікович, О.І. Гузь, С.Е. Кіржнер, М.В. Ляховицький, Н.В. Мосьпан, С.А. Моїльовцев, О.А. Палій, В.С. Пащук, В.І. Писаренко, А.С. Чужик, А.В. Шадрін, Е.І. Щукіна, Т.О. Яхнюк, М. Allan, В. Baddock, L. Brandi, W. Bufe, J. Lonergan, J. Sherman, E. Sumerfield та інші. Методистами було вирішено широке коло наукових питань, пов'язаних із визначенням змісту і мети навчання, відбором навчаль-

ного матеріалу для відповідного навчання, оцінюванням і вдосконаленням методики використання автентичної ВФГ в освітньому процесі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проте досліджено не всі аспекти. Так, незважаючи на проведені розвідки, ще й досі поза увагою методистів залишається такий важливий аспект, як методика формування у молодших школярів іншомовної комунікативної компетентності з використанням автентичної ВФГ, зокрема визначення критеріїв відбору автентичних ВФГ для відповідного навчання.

Метою статті є визначення критеріїв відбору автентичних ВФГ для формування в учнів початкових класів іншомовної комунікативної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Модернізації та реформування, багатьох нововведень і змін зазнає початкова освіта. Однією з них є Нова українська школа (далі – НУШ), яка несе у собі ідею «створити школу, в якій буде приємно навчатись й яка даватиме учням не тільки знання, як це відбувається зараз, а й уміння застосовувати їх у повсякденному житті» [2; 12]. Відповідно до сучасних концепцій для опанування іноземної мови учнями початкових класів необхідно під час навчання застосовувати різноманітні засоби, методи та прийоми. Згідно з новою концепцією НУШ слід звертатися до автентичних навчальних матеріалів, серед яких – ВФГ. «Динамічна ВФГ є важливим засобом для формування іншомовної комунікативної компетентності, яка завдяки слухо-зоровому синтезу здатна відтворити велику кількість базових характеристик процесу реальної усної комунікації, чого неможливо досягти жодним іншим навчальним засобом» [8, с. 113].

Питання визначення критеріїв відбору автентичної ВФГ для формування іншомовної комунікативної компетентності не є новим. Так, Н.І. Бичкова виокремила основні критерії відбору автентичної ВФГ: відповідно до ступеня морально-етичного впливу на учнів; згідно з рівнем вмотивованості; згідно з соціокультурним потенціалом ВФГ; з урахуванням вокабуляра кінофільму і лексичного запасу учнів [1, с. 596]; В.С. Пащук визначала такі критерії відбору ВФГ: урахування ступеня морально-естетичного впливу ВФГ на глядача; врахування приблизної відповідності вокабулярно-семантичного рівня вокабуляру ВФГ; наявність соціокультурної інформації та кореляція з обізнаністю в ній; урахування компонентів мотивації [13, с. 74]; Н.М. Лутковська зазначала, що відбір критеріїв автентичних ВФГ залежить від таких факторів: наявності соціокультурної інформації про культуру світу з акцентом на країну та людей, мову яких вивчається; наявності лексичних одиниць

у текстах відеодіаграм; наявності монологічного та діалогічного мовлення з розширеними монологічними елементами; співвідношення у змісті аудіо- та відеосеріалів, що забезпечує ефективність їхнього розуміння учнями та відповідає рівню сформованості іншомовної комунікативної компетентності школярів [10]; І.В. Скріль виокремлює такі критерії добору автентичних ВФГ: автентичність, професійна спрямованість і значущість, тематичність, функціонально-цільова відповідність, проблемність, лексична насиченість, мотиваційна цінність, відповідність рівню володіння іноземною мовою, авторитетність та доступність джерела [14].

Науковцями було накопичено велику кількість критеріїв, проте внаслідок змін у системі освіти постала потреба переглянути актуальність наявних принципів та внести певні корективи, відповідно до оновленого змісту освіти, особливо враховуючи вимоги НУШ. Проаналізувавши критерії відбору автентичних ВФГ для навчання учнів початкової школи іноземної мови та зважаючи на мету дослідження, вважаємо за потрібне визначити такі критерії: автентичність, тематичність, нормативність і доступність мовлення, соціокультурний потенціал, доцільна тривалість. Розглянемо ці критерії докладніше.

ВФГ мають бути **автентичними**, тобто підготовленими носіями мови для носіїв мови, а не для навчальних цілей вивчення мови як іноземної [9, с. 66]. Аспекти автентичності: 1) текст сценарію (структурна, лексико-фразеологічна, граматична, функціональна автентичність); 2) параметри мовлення акторів (автентичність вимови, структурна, лексико-фразеологічна, граматична, функціональна автентичність); 3) мневербальні засоби спілкування; 4) автентичність національної ментальності і картини світу [6; 7, с. 247].

За критерієм **тематичності** слід відбирати ті ВФГ, що відповідають типовій освітній програмі для початкової школи. О.Я. Савченко виділила такі теми: «Я, моя родина і друзі», «Відпочинок і дозвілля», «Природа та навколишнє середовище», «Людина», «Помешкання», «Харчування», «Подорож», «Свята й традиції», «Школа та шкільне життя» [15, с. 26]. Відповідно до типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Р.Б. Шияна, всі теми розподіляються на блоки. У 1–2 класах це: «Я, моя родина і друзі», «Дозвілля», «Природа», «Свята і традиції в Україні та у країнах мови, що вивчається», «Людина», «Харчування», «Школа» [15, с. 77]. Тематика ситуативного спілкування та лексичний діапазон у 3–4 класах збільшується, і з'являються такі блоки: «Відпочинок і дозвілля», «Помешкання», «Природа та навколишнє середовище України і країн мови, що

вивчається», «Подорож Україною та країнами мови, що вивчається» [16, с. 18–19].

Неодмінно ВФГ має відбиратися за критерієм **соціокультурного потенціалу** – інформацією про культуру країни та народу, мова якої вивчається. Це дасть змогу засвоїти релевантні лексичні одиниці та граматичні структури. Потрібно відбирати ВФГ, що містить національно-специфічну та історико-культурну інформацію. «Попри світову глобалізацію, що призводить до зближення й уніфікації побуту та мислення людей, кожен народ залишається самим собою, доки зберігаються особливий клімат, природні особливості, етнічний тип, специфічні риси національного характеру, дух народу, мова, тому що вони складають і відтворюють національні багатства буття та мислення. Поєднання вербального аудіоряду (мовлення), невербального аудіоряду (функціональних шумів, музики) з пікторальним відеорядом (мовцями, їхніми жестами, артикуляцією, мімікою, рухами тіла, зображенням картин природи, архітектури країн) створює основу для взаємодії мовних знань зі знанням світу» [10, с. 15].

Критерій **нормативного та доступного мовлення** також є важливим у відборі ВФГ. Під час вивчення англійської мови, особливо у початковій школі, слід взяти за взірць британський варіант. «За норму мовлення ми беремо британський стандартизований варіант англійської мови (received pronunciation (RP) або південно-англійський варіант) та американський стандартизований варіант англійської мови (general American (GA)). Слід уникати сленгових чи діалектичних домішок» [11, с. 42]. Мовлення у ВФГ має бути взірцем, на який рівнятиметься учень.

Ще одним важливим критерієм відбору ВФГ є **доцільна тривалість** їхньої демонстрації. Науковці пропонують поділ ВФГ на певні окремі частини, але не завжди це доцільно, адже може порушуватися цілісність сприйняття ВФГ, також це може завадити сприйняттю їхнього емоційного потенціалу [4]. ВФГ, що відбираються для перегляду, мають бути підібрані так, щоб їхня демонстрація була повною і збігалася з часом, відведеним для проведення заняття [17]. Немає також чіткої думки щодо тривалості відеофрагментів на заняттях із англійської мови. Так, Б. Томалін [18] запропонував застосовувати фрагменти тривалістю до 5 хвилин, «короткі відеофрагменти тривалістю від 1 до 4 хвилин можуть сприяти виконанню багатьох завдань, демонструвати достатнє розмаїття мови, ними краще керувати і вони можуть мати велику мотиваційну силу» [11, с. 43].

Вважаємо за потрібне удосконалити наявні критерії відбору. Я.І. Верхуша та Ю.О. Лісовська запропонували такі критерії відбору автентичних ВФГ для формування іншомовної комунікативної компетентності у молодших школярів: **наявність мовця та наявність різноманітних типових ситуацій для спілкування**. На нашу думку, **критерій наявності мовця** (запропоновано Я.І. Верхушею) для учнів початкової школи є вкрай важливим, оскільки допомагає кращому сприйманню та розумінню аудіо-, відеоповідомлення молодшими школярами. За допомогою артикуляції, невербальних засобів мовлення: виразу обличчя, погляду, міміки та жестів, постави, почуттів, учні зможуть чіткіше зрозуміти мовленнєве повідомлення, визначити емоційний стан мовця. Вищезазначені компоненти розкривають зміст повідомлення, певні приховані аспекти. Цей критерій взаємопов'язаний із критерієм соціокультурного потенціалу – опора на видимого мовця дає змогу ознайомитися з певними культурними особливостями мови, що вивчається (жестами, мімікою, позами, які притаманні лише жителям країни, мова якої вивчається).

Критерій наявності різноманітних типових ситуацій для спілкування (запропоновано Ю.О. Лісовською) передбачає використання автентичних ВФГ, які відповідають інтересам учнів, що сприятиме підвищенню зацікавленості та вмотивованості. Крім того, автентичні ВФГ мають бути актуальними, спонукати до обговорення з метою висловити свої враження та поділитись емоціями, викликати потребу повідомити чи дізнатися необхідну інформацію.

Висновки. Отже, вкрай актуальним і важливим є залучення сучасних автентичних матеріалів до занять з іноземної мови у початковій школі. Застосування автентичної ВФГ у навчанні іноземної мови відкриває великі можливості і перспективи для формування іншомовної комунікативної компетентності в учнів початкової школи та розвитку їхнього творчого потенціалу. За допомогою автентичних ВФГ молодші школярі мають змогу ознайомитися з культурою, звичаями, традиціями та побутом іншомовних ровесників, сприймають на слух звучання та особливості іноземної мови. Використання зорової наочності, зокрема автентичної ВФГ, значно оптимізує навчальний процес формування іншомовної комунікативної компетентності у початковій школі. Подальші напрями дослідження полягатимуть у відборі автентичних ВФГ для створення на їхній базі комплексів вправ для формування іншомовної комунікативної компетентності у початковій школі.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бичкова Н.І. Місце автентичних художніх кінофільмів у вивченні іноземних мов і культур. *Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО КДЛУ [ЛІНГВАПАКС-VIII]. Філологія, педагогіка і психологія в антропоцентричних парадигмах*. Київ : Видавничий центр КДЛУ, 2000. Вип. 3. С. 596–601.
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-п#Text>.
3. Конотоп О.С. Принципи відбору автентичних художніх відеофільмів для навчання майбутніх філологів діалогічного спілкування. *Педагогічний процес: теорія і практика*. 2006. № 3. С. 147–158.
4. Конотоп О.С. Вправи для навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням автентичних художніх відеофільмів. *Лінгвістика та лінгводидактика у сучасному інформаційному суспільстві* : матеріали наук.-практ. конф., м. Київ, 4–6 квітня 2007 р. Київ : Київський національний лінгвістичний університет, 2007. С. 349–353.
5. Конотоп О.С. Методика навчання майбутніх філологів англійського діалогічного спілкування з використанням відеофонограми : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2010. 245 с.
6. Конотоп О.С. Потенціал відеофонограми для реалізації базових загальнодидактичних і методичних принципів формування іншомовної комунікативної компетенції в англійському діалогічному спілкуванні майбутніх філологів. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання* : зб. наук. праць. 2012. Вип. 45. Київ : Видавничий центр КНЛУ. С. 78–81.
7. Конотоп О.С. Переваги використання автентичної відеофонограми у вивченні іноземних мов і культур. *Здобутки та перспективи розвитку сучасного мовознавства* : міжнар. зб. наук. праць, присвячений 70-річчю проф. А.А. Калити. Київ : Політехніка, 2015. С. 245–252.
8. Конотоп О.С. Сервіс відеоподкастів як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності. *Мова. Культура. Комунікація: інноваційні підходи до вивчення мов та літератур*. Чернігів : ЧНПУ ім. Т.Г. Шевченка, 2016. С. 113–116.
9. Конотоп О.С. Використання автентичної відеофонограми для іншомовної практичної підготовки студентів. *Вісник Національного університету «Чернігівський колегіум» ім. Т.Г. Шевченка*. 2020. Вип. 9 (165). С. 65–70.
10. Лутковська Н.М. Відбір відеофонограм для формування іншомовної компетентності студентів немовних спеціальностей на засадах імпліцитної професійної орієнтації. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2017. № 2 (10). С. 13–18.
11. Ніщик Р.О. Принципи та критерії відбору автентичних художніх фільмів і відеофрагментів для навчання майбутніх філологів англійського мовлення з використанням фразеологічних одиниць. *Вісник КНЛУ. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2013. Вип. 22. С. 35–45.
12. Нова українська школа / Міністерство освіти і науки України : вебсайт. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.
13. Пащук В.С. Навчання студентів мовних спеціальностей усного англійського монологічного мовлення з використанням автентичних художніх фільмів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Київ, 2002. 247 с.
14. Скріль І.В. Формування професійно орієнтованої англійської лексичної компетентності в говорінні у майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи з використанням автентичних відео-матеріалів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Тернопіль, 2019. 287 с.
15. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом О.Я. Савченко. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2019/11/1-2-dodatki.pdf>.
16. Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Р.Б. Шияна. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2020/11/20/Shiyana.pdf>.
17. Konotop O.S. Stages of Teaching English Oral Interaction with Authentic Feature Videofilms : conference papers [Discovery Learning: Content-Based Learning for EFL/ESP Teacher], Kharkiv, April 23–25, 2009. Ministry of Education and Science of Ukraine, Kharkiv National Academy of Municipal Economy. Kharkiv : Kharkiv National Academy of Municipal Economy, 2009. P. 71–72.
18. Tomalin B. Video, TV and Radio in the English Class. London : Macmillan, 1986. 118 p.